

עונה **29** 2012
2013

בין קווקז לאררט

הקאמרטת הישראלית ירושלים
מנהל מוסיקלי: אבנר בירון

הקאמרטה הישראלית ירושלים

מייסד ומנהל מוסיקלי: אבנר בירון
מלחין בית: יוסף ברזנשוילי

חברי התזמורת

קונטרבאס	צ'לו	ויולה	כינור שני	כינור ראשון
דמיטרי רוזנצוויג* גנאדי ליטבין	צבי אורליאנסקי* יפים אייזנשטד* מרינה כץ* אלכסנדר סינלניקוב**	מיכאל פלסקוב* דורון אלפרין מיכאל יאבקר בוריס רימר אנדריי שפליניקוב	אטיין מנרי* אדוארד רזניק** זינה לוין קרן ליפקר מיכאל קונצביץ'	ארנולד קוביליאנסקי* נטלי שר* כרמלה ליימן** מיכאל בויאנר פאבל גלגנוב רומן יוסופוב סופיה קירסנובה
אבוב	חליל	כינור ראשון	כינור שני	כינור ראשון
מוקי זוהר* אורי מירז	אסתי רופא*	קונצבית	אטיין מנרי* אדוארד רזניק** זינה לוין קרן ליפקר מיכאל קונצביץ'	ארנולד קוביליאנסקי* נטלי שר* כרמלה ליימן** מיכאל בויאנר פאבל גלגנוב רומן יוסופוב סופיה קירסנובה
קונצבית	קונצבית	קונצבית	קונצבית	קונצבית
מרט גורביץ'	מרט גורביץ'	מרט גורביץ'	מרט גורביץ'	מרט גורביץ'

נגנים אורחים: קרן פנפיון זהבי, כלי הקשה

חברי העמותה וחברי הוועד המנהל

פרופ' רות ארנון*, יו"ר	יעקב אייזנר*	אלי אייל	ד"ר חנן אלון	יצחק אלרון*
שמשון ארד	פרופ' אבי בן בסט	אבנר בראל*	פרופ' בני גיגר*	
עו"ד יאיר גרין*	רוברט דרייק	פרופ' משה הדני*	משה וידמן*	
שרה זלקינד	ניסים לוי	הדווה פוגל*	פרופ' מנחם פיש*	
דיוויד קינדלר*	פרופ' אורי קרשון	גבי רוזנברג*	ברוך שלו*	

הצוות האדמיניסטרטיבי

מנהל כללי: בן ציון שירה	מנהל אדמיניסטרטיבי: מיכאל קונצביץ'	מפיקה: אביגיל סנדלר
מנהלי שיווק:	תמר אומנסקי (בחופשה)	איתי שיקמן
מזכירות: קלייר ינון	מנהל במה: ואלרי אקסיונוב	יועץ משפטי: עו"ד עמי פולמן
מנהלת חשבונות: שרית יצחקי	הנהלת חשבונות: שרית יצחקי	

מחלקת מנויים: 1-700-55-2000 | בימים א'ה' 09:00-17:00

משרד התזמורת: רח' ההגנה 13, הגבעה הצרפתית, ירושלים | טל: 02-5020503 | פקס: 02-5020504
כתובתנו באינטרנט: www.jcamerata.com | אימייל: info@jcamerata.com

התזמורת נתמכת על ידי: משרד התרבות והספורט | עיריית ירושלים, האגף לתרבות | קרן מרק ריץ' ומסתייעת בתורמים שונים.

בין קווקז לאררט

ארם גארבקיין מנצח (ארמניה)
אנה מאיליין מצו סופרן (ארמניה)

● קומיטס (1869-1935)

● טָנְבִיר טוֹן ("הוי זָר") - שיר א־קפלה

● אלכסנדר ארוטיניאן (1920-2012)

● סינפוניטה

● טיגראן מנסוריאן (1939)

● שלושה פרקים מן הבלט "עלמת השלג":

● מינואט (מודרטו גרציוזו); ולס (אנדנטה);

● משחקי חורף - רגטיים (ויוו אנרגיקו)

● קומיטס/ חוֹרְנְטְסִי

● לקט שירים בעיבוד רוֹבֵן אלטוניהן

● מלחין לא ידוע

● מזמור בעיבוד נוֹבֵר אסלניאן

● הפסקה

● יוסף ברֶדְנֶשְׁוִילִי (1948) ציפורים נודדות

● קומיטס ארבע מיניאטורות ארמניות

● בעיבוד סרגיי אסלמזיאן;

● שמיים מעוננים (אנדנטה); אביב (לנטו);

● צעיפי האדום (אלגרטו);

● מחול מְוֶגֶארשאפֶט (אצ'מיאדזין) (אלגרו)

● אדוארד מירזוואן (1921-2012)

● שושאניק

● קומיטס/ שְׁנוֹרְהֶלִי/ מורדיאן

● לקט שירים בעיבוד רוֹבֵן אלטוניהן

עונה
29 2012
2013

ירושלים / המינהל הקהילתי, הגבעה הצרפתית
יום ו', 9.11.12 בשעה 11:00 (קונצרט מיוחד עם תהליך העבודה)

כרמיאל / היכל התרבות

יום א', 11.11.12 בשעה 20:30

חיפה / אולם רפפורט

יום ב', 12.11.12 בשעה 20:00

ירושלים / אולם הנרי קראון

יום ג', 13.11.12 בשעה 20:00

תל אביב / מוזיאון תל אביב לאמנות

מוצ"ש, 17.11.12 בשעה 20:00

אנו מבקשים להודות מקרב לב
לאנה מאיליין (ירוואן) ולד"ר דמיטרי
סליבניאק (טורונטו), על עזרתם הרבה
בתרגום השירים. תודה לפרופ' מיכאל
סטון (ירושלים) על סיועו.

בשיתוף עם
פסטיבל העוד הבינלאומי

כתיבת התכנייה ותרגום השירים: בני הנדל
עיצוב: חגית מימון

גארבקיין בהאנגז'ו מול מצלמות הטלוויזיה על התשיעית של בטהובן בביצוע 300 נגנים משש ארצות.

עם הקמתה של ארמניה העצמאית, חזר ארם גארבקיין אל ערש ילדותו. מתוך היענות להזמנת משרד התרבות הארמני קיבל עליו בשנת 1997 את הניהול על הקאמרית הלאומית של ארמניה והיה מנצחה בין 1997 ל-2010. התזמורת הקטנה והמצוינת, שכל 25 נגניה הם בוגרי קונסרבטוריון קומיטס בירוואן, היא שילוב בין התזמורת הקאמרית הארמנית שהוקמה בעידן הסובייטי לבין הקאמרית של ירוואן. בתריסר השנים שבהן שימש גארבקיין מנהלה המוסיקלי סיירה התזמורת תחת שרביטו בכל רחבי ארמניה, בגיאורגיה, רוסיה, אנגליה, גרמניה, שווייץ, צרפת, יוון, קפריסין, אמירויות המפרץ, לבנון, קנדה וארצות הברית, שם הופיעו בין השאר בלינקולן סנטר.

הזמינו שר התרבות של אוקראינה להיות ליועץ המוסיקלי של התזמורת ולמנצחה ובשנות כהונתו זכתה התזמורת לקידום רב,

הן אמנותית והן ארגונית. בו בזמן היה מאסטרו גארבקיין מנצח אורח ראשי של תזמורת הרדיו והטלוויזיה של אוקראינה בקייב, ושיתוף פעולה זה הצמיח בשנת 1996 הקלטתה של הבלט "רומיאו ויוליה" של פרוקופייב. עוד ניצח מאסטרו גארבקיין על תזמורת האופרה והבלט של

אוקראינה, על הפילהרמונית המערב אוקראינית בלבוב, על הפילהרמונית של גזרב, הסימפוניטה של מינכן, הפילהרמונית של שריבפורט (לואיזיאנה), הפילהרמונית של פרסו (קליפורניה) והתזמורת הסימפוניות של זייגיאנג והאנגז'ו שבסין. בלילה שבין תום האלף השני לשלישי ניצח ארם

"סגנון הניצוח של גארבקיין נטול ראוותנות", כותב השריבפורט טיימס, עיתון בלואיזיאנה, "אך חוסן ונחישות יש בו. ידיו נפרשות... והתזמורת מציינת. הוא מאזן היטב בין הדרמות הגדולות במוסיקה לבין האנימויות השקטות".

ארם גארבקיין, בן להורים ארמנים, התחנך בארצות הברית מגיל צעיר. אחרי לימודי פסנתר השלים תואר שני בהלחנה בקונסרבטוריון של ניו אינגלנד ולמד פנומנולוגיה מוסיקלית באוניברסיטת מיינץ שבגרמניה. הוא השתלם בניצוח אצל פרנקו פרארה באיטליה, סרג'יו צ'ליבידקה האנדי בגרמניה ובהלחנה וניצוח אצל ג'ייקוב דרוקמן ולנרד ברנשטיין במרכז טנגלווד שבבוסטון.

בשנת 1983 הקים ארם גארבקיין את תזמורת SimfoNova של בוסטון ובמשך שמונה שנים היה מנצחה ומנהלה המוסיקלי. בשנים אלה העלה אל בימות הקונצרטים של בוסטון, לוס אנג'לס וניו יורק יצירות מאת מלחינים אמריקנים ולא אמריקנים בני זמננו ושילב בקונצרטים יצירות שלא הושמעו עד אז בתחנת היבשת הצפון אמריקנית. הקונצרטים שבהם ניצח שודרו לעתים קרובות בתחנות המוסיקה של בוסטון, ניו יורק וושינגטון, ברדיו בווריה ובתחנות אוקראיניות, קרואטיות וארמניות. בשנת 1988 זכה בפרס ASCAP (אקום האמריקני) בעבור תכנון יצירתי של קונצרטים. איגוד המוסיקה של אוניברסיטת הרווארד זיכה אותו פעמיים ב"פרס ההצטיינות בניצוח" וה"בוסטון גלוב" זיכהו בארבעה ציונים לשבח בין השנים 1985-1991.

בעקבות הופעה עטורת תשבחות עם התזמורת הסימפוניית הלאומית האוקראינית

"המלחין אדוארד מירזוויאן הלך לעולמו לפני כחודש. המוסיקה הארמנית איבדה בשנה אחת שניים מעמודי התווך שלה, ארוטיוניאן ומירזוויאן. אני הייתי קרוב מאוד לשניהם ובעיניי סדרת "בין קווקו לאררט" היא מחווה רבת-עוצמה לשני ענקים אלה." ארם גארבקיין

ארם גארבקיין הוא מייסדו ומנהלו המוסיקלי של "הפסטיבל המוסיקלי הפתוח" ששני בסיסיו הם לוס אנג'לס וירוואן. פרויקט הפסטיבל הפתוח החל בירוואן בשנת 2009 ובו ניתנו במשך חודשיים 23 קונצרטים, שבהם נעשו שילובי סוגות והתארוח אמנים בעלי שם מתרבויות מוסיקליות שונות. אחת ממטרות הלוואי של הפסטיבל הפתוח הוא טיפוח אמנים צעירים ברוח השילוב הרב-סוגתי והרב-תרבותי.

זהו ביקורו הראשון בישראל.

אנה מאיליאן נולדה בירוואן וקנתה את השכלתה בניגנת פסנתר ושירה בקולג' רומנוס מליקיאן בעיר הולדתה. אחר כך השלימה תואר שני בשירה בקונסרבטוריון הלאומי על שם קומיטס בירוואן והתמחתה בביצוע קולי באקדמיה האירופית על שם מוצרט ליד וורשה, באקדמיית Villecroze שבדרום צרפת ובכיתות אמן ברומניה, גרמניה ושווייץ. בין מורותיה הנודעות הפרופסוריות קרסטין מאיר משוודיה, אווה בלהובה מן הרפובליקה הצ'כית, אנה ריינולדס מגרמניה, מריאנה ניקולסקו מרומניה, קרול סמית משווייץ וארקס דאבטיאן מארמניה.

משנת 1995 אנה מאיליאן היא הסולנית של הכנסייה העתיקה ביותר של ירוואן, כנסיית St. Katoghike שבבשופות קוטיאק. גם באולמות הקונצרטים היא מרבה להופיע ושם היא בולטת באינטרפרטציה המקורית ובנוכחותה הבימתית המרשימה. ברפרטואר שלה יצירות מוסיקליות רבות מסוגות שונות ומטבע הדברים עיקר התמקדותה בהשמעת מוסיקה ארמנית: שירים עממיים ושירת קודש, רומנסות, מוסיקה קולית קלאסית ומודרנית. היא המייסדת והמנהלת האמנותית של האנסמבל "אתגרווקאל", המבצע מוסיקה ארמנית מסורתית חילונית ודתית.

בזכות ייחודה זכתה אנה מאיליאן בשפע של מדליות בתחרויות לאומיות ובינלאומיות ובשנת 2003 הוענקה לה מדליית זהב מעם משרד התרבות של ארצה. בשנת 2008, בהוראה מיוחדת של נשיא הרפובליקה, עוטרה אנה מאיליאן בתואר אמן כבוד של ארמניה.

אנה מאיליאן מלמדת בפקולטה לשירה קלאסית בקונסרבטוריון הלאומי קומיטס בירוואן מאז 1998 ובשנת 2010 הועלתה לדרגת מרצה בכירה. זה עשרים שנה אנה מאיליאן מופיעה ברחבי ארמניה ובארצות חוץ בקונצרטים המציגים את המוסיקה הארמנית.

זהו ביקורה הראשון בארץ.

טווח: ארז: סוליא

האנסמבל הקולי החדש

אלינור רולף ג'ונסון

נתן וייל

אלכסנדר טורדזה

אבנר בירון

טווח: ארז: סוליא

מזמור לאלת המוסיקה

אבנר בירון מנצח
נתן וייל טנור (אנגליה)
אלינור רולף ג'ונסון סופרן (אנגליה)
האנסמבל הקולי החדש בנייהומוסיקלי של יובל בן עוזר

- היידן סימפוניה מס' 49 "לה פאסיונה" בפה מינור
- פרסל אודה לסנטה צ'צ'יליה "ברוכים הבאים לכל התענוגות"
- הנדל אודה ליום סנטה צ'צ'יליה

תל אביב: מוזיאון תל אביב לאמנות
יום ו', 28.12.12 בשעה 13:00
מוצ"ש, 29.12.12 בשעה 20:00
יום א', 30.12.12 בשעה 20:30
מוצ"ש, 5.1.12 בשעה 20:00 (המשולבת הקטנה)
ירושלים: אולם הנרי קראון
יום ג', 1.1.13 בשעה 20:00
חיפה: אולם רפפורט
יום ד', 2.1.13 בשעה 20:00

מקלאסיקה לאימפרסיוניזם

אבנר בירון מנצח
אלכסנדר טורדזה פסנתר (גאורגיה ארצות הברית)

- ראוול קברו של קופרן
- ראוול קונצ'רטו לפסנתר ולתזמורת בסול מז'ור
- בטהובן סימפוניה מספר 7 אופוס 92 בלה מז'ור

ירושלים: אולם הנרי קראון
יום ג', 4.12.12 בשעה 20:00
רחובות: אולם ויקס במכון ויצמן למדע
יום ד', 5.12.12 בשעה 20:30
חיפה: אולם רפפורט
יום ה', 6.12.12 בשעה 20:00
תל אביב: מוזיאון תל אביב לאמנות
מוצ"ש, 8.12.12 בשעה 20:00

אולי מפתיע - ארמניה הייתה פעם שכנתנו מצפון. לפני כאלפיים שנה, בימי טיגראן המלך, חלשה האימפריה הארמנית על הקווקז כולו אך גם על סוריה ולבנון דהיום. "טיגראן הגדול" מסמל אפוא את תפארת הלאומיות הארמנית. לעומתו "גרגוריוס הקדוש" מסמל את ראשוניות הנצרות הארמנית. כבר בשנת 301 - כשלושה עשורים לפני התנצרותה של רומי - שכנע גרגוריוס את מלכו להכריז על ארמניה כממלכה נוצרית מונופיזיטית. הלשון הארמנית היא ענף נבדל של משפחת הלשונות ההודו־אירופיות והכתב הארמני - שהומצא כמאה שנה אחרי התנצרות הממלכה - נבדל מכל כתב.

בין הכובשים שידעה ארמניה פרתים, יוונים, רומאים, ביזנטים, סלג'וקים, מונגולים, ערבים, עות'מאנים ורוסים. בסוף התקופה העות'מאנית סבלו הארמנים מפאן־טורקיזם, שהביא לידי רציחתם של המונים. שיאו היה ב-1915, במהלך מלחמת העולם הראשונה, כאשר טורקיה הביאה בדרכים שונות למותם של כמיליון וחצי ארמנים.

רפובליקת ארמניה דהיום, דמוקרטית עצמאית שקמה אחרי התפרקות ברית המועצות, משתרעת על שטח הגדול אך במעט משטח מדינת ישראל. אוכלוסייתה, שחוותה בנוסף לפוגרומים ולהשמדת עם, הגליות ועזיבות, גם פגעי טבע, מחסור ומלחמה עם אזרבייג'אן השכנה, מונה היום כשליש מאוכלוסיית ישראל. הארץ מצויה באזור נישא בהרי הקווקז, בין גיאורגיה ואזרבייג'אן מצפון וממזרח, לבין טורקיה ואיראן ממזרח ומדרום, בלי מוצא לים. הר ארט, שהארמנים רואים בו

שי מצופה לובן מעם בורא עולם, נצפה היטב ממזרח ארמניה ומככב על הסמל הלאומי, אך הוא בטורקיה.

הארמנים רואים עצמם כדת־לאום ואף כי מכותרם במזרח, האוריינטציה התרבותית שלהם אירופית. כמו לנו, לארמנים פזורה חובקת גלובוס. מעריכים שגודלה כעשרה מיליון, פי ארבעה מאוכלוסי המולדת. במקומות מושבם - רוסיה, אמריקה, אוסטרליה, צרפת ואגן הים התיכון - הארמנים מטפחים את מורשתם הייחודית ואת לימוד לשונם. הם משכילים, שואפי הצטיינות ויודעי שפות.

כייחודה הלשוני־תרבותי־דתי של ארמניה, כן ייחודה המוסיקלי: שילובי מזרח־מערב מופיעים הן במוסיקה העממית־חילונית והן במוסיקה הליטורגית. בהשפעת המוסיקה המזרח־תיכונית השירה חד לחנית, עם מרכז טונאלי חזק, אך במוסיקה הכלית נוספים גם אלמנטים פוליפוניים: המנגינה מלווה תדיר בדרון* ובקולם הריטמי של כלי הקשה. מאמצע המאה התשע עשרה, כאשר החלו מוסיקאים ארמנים להתחנך על ברכי המוסיקה המערבית, שילבו את תלמודם בהלחנותיהם.

על עתיקות המוסיקה הארמנית מעידים ציורי מערות ובהם מעגלי רוקדים וכן שרידים ארכיאולוגיים בני למעלה מאלפיים שנה, וביניהם מצילות ברונזה, שופרות קרן וחלילי עצמות ציפור. גם בציורי מיניאטורות ובגילופים על מצבות ניתן למצוא כלי נגינה וכן בתיאוריהם של היסטוריונים קדומים.

מימי הביניים ואילך יש כבר עדויות מפורטות יותר של אסתטיקה מוסיקלית, ובהן מושגים כגון מטרת המוסיקה ודרכי ההתמקצעות בה, היחס בין מוסיקה חילונית לדתית וכדומה. תיווי גמלוני ולא מדויק, ח'אז** שמו, שימש בעיקר לרישומה של מוסיקה כנסייתית למען שימורה, אך פה ושם גם להנצחת שירה עממית. הדעת נותנת שרבים מן הטקסטים ששרדו מן המאות הראשונות הושרו, שכן הם ממושקלים, מחורזים ובעלי בתים חוזרים.

שירים אפיים יש בְּמָר הארמני העממי, ובהם הַמָּר, בתפקידו כהיסטוריון, מתאר באוזני שומעיו את תולדות הארץ ושליטיה, יש שירי עבודה ומחולות המלווים את עונות השנה וריקודים הרואים גברים, שירי אהבה וערש, שירי חתונה ואבל. מילות השירים משקפות את עידני הקושי והרווחה ואילו המוסיקה היא מזיאון של השפעות היסטוריות: לאלמנטים חיתיים ואשוריים־ארמיים ולמוסיקה שהכתיבה הנצרות האירופית נוספו מודוסים ערביים, טורקיים, פרסיים ואזרבייג'ניים.

בשנת 1813 המציא מוסיקאי ושמו הַמְפֶּרְטסום לימנג'אן שיטת תיווי ידידותית למשתמש, אך את עיקר העבודה הנרחבת והשיטתית בתחום איסוף המוסיקה הארמנית ומיונה עשה קומיטס וְרֶפֶט, שאת רוב השירים המושרים בתוכניתנו אנו חבים לו (ראו מאמר נפרד).

*צליל חד־גוני של כלי מלווה.

**שיטת תיווי שהומצאה במאה השמינית ושופרה במאה העשירית והיא קרויה בפי המוסיקולוגים "ג'אומת". הנאומות מצוירות מעל למילות השירים וניתן להשוותם לטעמי המקרא שלנו.

"העם יוצר גדול. לימדו מן העם" קומיטס

בראשית ספטמבר השנה נערך באוניברסיטת הומבולדט הוותיקה של ברלין, ביתם של איינשטיין והיינה, אנגלס ומרקס, הגל ושופנהאואר, טקס הנצחה לזכר קומיטס וְרֵדְפֵט, מייסד המוסיקה הארמנית הקלאסית, שלמד באוניברסיטה הזאת בשנים 1896-1899. מה הייתה גדולתו של אותו קומיטס, עד כי מאה ושלוש-עשרה שנים אחרי תום לימודיו שם החליטו פוליטיקאים ודיפלומטים, אנשי דת ואקדמיה לעטר את קיר האוניברסיטה בלוח מהודר הנושא את שמו?

בחלק השני של המאה התשע עשרה החלו הארמנים שבאימפריה העות'מאנית לנלות את לאומיותם ולערוג לאוטונומיה. עד אז הצטיינו בעסקים ובמסחר, היו שמנא וסלתא של האינטליגנציה הטורקית וחלק הארי של הקורפוס הדיפלומטי שלה, אך את תרבותם שלהם הכירו אך מעט. והנה בא הרגע שבו הציתו הרוחות הלאומיות שנשבו בכל רחבי אירופה גם את ליבותיהם של ארמנים, נתיני האימפריה הגוססת. שלטונות טורקיה סלדו כמובן מתביעות האוטונומיה של הארמנים וחרדו מהן, מה גם שלשאיפות מבכפנים נצטרפו לחצים מצד ממשלותיהן של ארצות נוצריות באירופה, שחשו לעזור לעם הנוצרי הקטן המוקף מוסלמים.

בינתיים הנצה ספרות ארמנית מודרנית בשפה ארמנית מתחדשת והחל מסע לגילויים מחדש של הפולקלור הארמני הייחודי והמוסיקה הארמנית המקורית, ששכבות עבות של השפעות טורקיות ופרסיות כיסו עליהם.

כאן נכנס לתמונה קומיטס, מלחין, אתנוד מוסיקולוג, מנצח מקהלה, זמר ומורה. בכישרון מוסיקלי מלידה, אך גם בחריצות, נחישות והתמדה עלה בידו לקבץ שירים ארמניים עממיים וליטורגיקה ארמנית מקורית, לזקק אותם, לעבד אותם ולעצבם מחדש בהלחנותיו שלו, בשפה המוסיקלית שפיתח. את פירות מחקריו הציג בספרים, בכנסים ובהופעות ובכך עשאם מצע למוסיקה הארמנית הקלאסית המודרנית.

בשנת 1869 נולד לזוג סוגומוניאן שבעיר קוֹטְהִיָה שבטורקיה תינוק והוא זכה לשם סוגומון, כלומר שלמה. המשפחה הייתה מוסיקלית ומשכילה, אך את שפת עמה, ארמנית, לא ידעה. במלאת לסוגומון שנה,

נפטרה אמו וכעבור עשור הלך לעולמו גם אביו. האגדות מספרות שסוגומון הקטן סבב ברחובות ושר זמירות טורקיות כדי לפרנס את סבתו, שלקחה עליה את גידול היתום. מסתבר מאוד שהילד היה ברוך כישרונות, אחרת קשה להבין כיצד זה נבחר מבין 20 יתומים ללמוד במרכז הדתי הארמני וְגֵאֶרְשֶׁאֶפֶט (היום אצ'מיאדזין), מושבו של ראש הכנסייה הארמנית, הידוע בתוארו "הקתוליקוס של כל הארמנים".

בשנת 1893 השלים סוגומון את לימודיו בסמינר, היה לנזיר והחל ללמד. בזכות שירתו הנאה הסבו ראשי הסמינר את שמו לקומיטס, על שם קתוליקוס ארמני מן המאה השביעית שהצטיין בהלחנת מזמורים. נכון שלימודיו של קומיטס הצעיר - תיאוריה וביצוע של מוסיקה ליטורגית - נועדו להכינו להיות מורה, קנטור ומנצח של מקהלת קתדראלה, אך מטלות אלה לא סיפקו אותו. אהבת השירה העממית בערה בו. אחרי שלמד תיווי ארמני מודרני ולשמו החדש נוסף גם התואר וְרֵדְפֵט ("מלומד" או "כומר"), יצא אל יישובי הארמנים, קיבץ לחנים, רשם את תויהם, עיבד אותם והחל לפרסם את מחקריו בספרים.

בזכות תורם ארמני-אמריקני הצליח קומיטס להגיע ב-1896 ללימודים מתקדמים בברלין. שם פגש בכנר הידוע יוזף יואכים, דקאן הקונסרבטוריון המלכותי, וזה יעץ לו בחום לנסות ולהתקבל ללימודי פסנתר ותיאוריה אצל הפרופ' ריכרד שמידט, מנהלו של קונסרבטוריון פרטי. השידוך עלה יפה

ובמקביל לשלוש שנות לימודיו אצל שמידט היה קומיטס גם לסטודנט באוניברסיטת הומבולדט (אז עדין "אוניברסיטת פרידריך ווילהלם"), שזיכתה אותו כאמור לא מכבר ביום עיון מושקע ובלוח הנצחה של ברונזה בארמנית ובגרמנית.

הלימודים הברלינאיים העניקו לעילוי מוגארשאפט צידה יקרת ערך: שיעורים בתיאוריה של המוסיקה ותולדותיה, דרכי חקר של המוסיקה הכנסייתית הימי-ביניימית, קורסים בביקורת המוסיקה ובחקר הפולקלור. כיוון שמאחורי קומיטס כבר היה מטען של עבודת שדה אתנר-מוסיקולוגית, נעזר במוריו כדי לפתח שיטת פענוח לתווי הארמני העתיק "ח'אז", ועם שובו לוגארשאפט-אצ'מיאדזין כדוקטור למוסיקולוגיה, היה בידו לצרף להקלטות השדה - שיטת איסוף השירים שהיה רגיל בה - גם ניתוח כתבים עתיקים, שהיו עד אז אטומים לקוראיהם. באופן זה עלה בידי קומיטס לאסוף אלפי שירים ברחבי ארמניה והוא אף השתמש בידע שקנה בברלין כדי להפוך את המנגינות החד-ניגוניות ליצירות פוליפוניות. עם מקהלת הסמינר שבו לימד סייר ברחבי הערים אצ'מיאדזין, ירוואן וטביליסי והחל להפיץ את השירים שאסף ועיבד. בשנים 1906-1907 אף ערך מסעות קונצרטים בשווייץ ובצרפת וקשר קשרים עם מלחינים בעלי שם, כגון ראוול ודביסי.

ב-1910 התיישב קומיטס בקושטא, אחד מן המרכזים הגדולים של התרבות הארמנית, שם הקים מקהלה של 300 זמרים, נוסאן שמה, ואחר כך יסד מקהלות גם באיזמיר, אלכסנדריה וקאהיר. הופעותיו ושיעוריו עוררו הזדהות לאומית ותרבותית בקרב הפזורה הארמנית באגן הים התיכון. בקיץ של שנת 1914 הספיק ליטול חלק בקונגרס מוסיקה בינלאומי גדול בפריס וגם שם זכו מחקריו וגילוייו להד גדול. כעבור פחות משנה, ב-24 באפריל** 1915, הופסק מפעלו ביד

גסה, כאשר עם עוד כמאתיים אינטלקטואלים ארמנים נעצר על ידי הטורקים והועלה על רכבת לגלות אנטוליה. אמנם בהתערבותם של חברים בעלי השפעה*** שוחרר, אך החוויה הספיקה לערער את נפשו. את שארית חייו נאלץ קומיטס לעשות בבית חולים פסיכיאטרי

בפריס, שם נפטר בשנת 1935. לא זו בלבד שהאיש קומיטס הפך שבר כלי. גם רבים מכתביו אבדו. מְהָר נאבוֹיאן, פרופסור מקונסרבטוריון קומיטס בירוואן, שנשא הרצאה בכינוס לזכרו בברלין בראשית ספטמבר השנה, מעריך כי עקב עקירתו מביתו ואשפוזו אבדו כ-2000 מן השירים שאסף וכמה מן היצירות המקוריות שהלחין. ואולי טראגי מכל: ירד לטמיון יבולן של כעשרים שנות מחקר על נאומות ה"ח'אז", אשר פענוחן יכול היה להאיר ולהעיר מטמון של אלפי כתבי יד. עם זאת כתבים רבים של קומיטס שרירים וקיימים, נלמדים על ידי ארמנים ונחקרים על ידי ארמנולוגים. יותר ממרצה אחד בכינוס הברלינאי ציין כי קומיטס של המאה ה-19 גדול מקומיטס שעל שמו קורא והווי אף שהשוו את קומיטס וְרֶדְפֶּט לְמֶסְרֹפ מֶשְׁטֹץ, הכומר הבלשן פורץ הדרך שהמציא את הכתב הארמני בשנת 406.

אפרו של קומיטס הועבר מפריס לירוואן ב-1936, שנה אחר מותו, והוא נטמן שם במאוזוליאום. באפיטף של המשורר הלאומי הארמני יִנְיֶשָה (אלישע) צ'ארֶנְץ רשום: "פה נקבר קומיטס... לב שהיה לאפר... איש בן תמותה... איש נצחי... רב קולות, מלך קולות, רושם קולות".

*ראה הערת השוליים בעמ' 7.

**היום שבו מציינים בארמניה ובעולם את "יום רצח העם הארמני".

***ביניהם השגריר היהודי-אמריקני לאימפריה,

הנרי מורגנטאו האב.

אלכסנדר ארוטיניאן (1920-2012) סינפונייטה (כ-15 דקות)

ה"אני מאמין" של אלכסנדר ארוטיניאן, שהוא כינוהו "ויטליזם", הניץ בסוף שנות הארבעים והבשיל במהלך שנות הששים והשבעים. מקומיטס ירש ארוטיניאן את הפוליפוניה, מספנדיארוב, מלחין ארמני־סובייטי, את התזמור הריאליסטי־תוכניתי ומחצ'טוריאן את ההרמוניות. "הויטליזם" הוא הנדבך שהוסיף ארוטיניאן על קודמיו ומשמעו מיצוי החיוניות שבמנגינות ובמקצבים של המוסיקה הארמנית על ידי "בריאתם מחדש" בכלים מערביים. חשיבות לא פחותה מן הממשק הארמני־מערבי, ארוטיניאן מיחס לרגש על כל גווניו: הבעה, סנטימנטליות, נוסטלגיה, אירוניה, והשימוש המושכל בכל אלה מעניקים למוסיקה שלו ייחוד ומקוריות. אשר לדרכו במסורת המערבית, ניתן לומר שככל שהבשיל סגנונו, העלה את הרומנטיציזם ואת הקלסיציזם שעליהם גדל אל נתיב המודרניזם. דוגמה מוצלחת לכך היא אופרתו "סאיאט־נובה" ("מלך השירים"), המבוססת על דמות היסטורית, טרובדור ארמני מן המאה השמונה־עשרה. באופרה הזאת הצליח להשיג שילוב מיטבי בין הארמניות לבין שלושת ה"איזמים" הנזכרים לעיל. ארוטיניאן נולד והתחנך בירוואן והשלים את לימודיו במוסקווה. לאורך חמישים שנות יצירתו הלחין קונצ'רטי (ביניהם לחצוצרה, לקרן ולטובה, ובזה היה חלוץ בארצו), רפסודיות, יצירות לשלישיית פסנתר, לחליל, לאבוב לזמרת ולתזמורת וכאמור - אופרה אחת. ארוטיניאן היה פרופסור להלחנה בקונסרבטוריון של ירוואן ובעל תואר "אמן לאומי" של ארמניה.

את הסינפונייטה לתזמורת כלי קשת הלחין בשנת 1966, במקביל לעבודתו על האופרה "סאיאט־נובה". הסינפונייטה טיפוסית למוסיקה הארמנית של שנות הששים - סגנון ניאו־קלסיציסטי, הניבט אלינו מן המבנה של ארבעת פרקי הסינפונייה: **פרלוד** ערני ומהיר, **אריזו**, נוקטורן אטי בעל צעדים מדודים, **אינטרמצו (סקרצו) פיזיקטו**, המביע לצד הנוקטורן את מצבי הרוח ההפוכים של "הנפש הארמנית" ו**פינאלה**, לסירוגין נמרץ ולירי, המביא לידי ביטוי את כל גוני הקשת של קשתני התזמורת.

טיגראן מנסוריאן (1939) שלושה פרקים מן הבלט "עלמת השלג" (כ-11 דקות)

טיגראן מנסוריאן נולד בביירות ומשפחתו שבה למולדת הארמנית בהיותו בן 8. הוא התחנך בקולג' "רומנוס מליקיאן" ובקונסרבטוריון הלאומי קומיטס, שניהם בירוואן, בשנת 1967 התקבל לסגל הקונסרבטוריון וכעבור שנים מספר נתמנה פרופסור להלחנה. בו בזמן החל להלחין מוסיקה תזמורתית (קונצ'רטי לכינור, ויולה, צ'לו ואורגן) וכמות גדולה של יצירות לפסנתר, למקהלה ולזמרים עם תזמורת, מוסיקה קאמרית ומוסיקה לסרטים. בשנת 1984 ושוב בשנת 1990 הוכתר בתוארי כבוד מטעם משרד התרבות של ארמניה. בשנות הששים היו יצירותיו של מנסוריאן ניאו־קלאסיות עדיין, כרוב המוסיקה הארמנית של אז, אך אט־אט מיצב עצמו כנציג בולט של זרם האוונגרד. הוא שילב ביצירותיו שיטות הלחנה סריאליות ודודקפוניות וכמובן הטביע בהן אלמנטים מן הפולקלור הארמני. את הסוויטה לבלט "עלמת השלג", הלחין

ב-1990 על פי סיפורו של אנדרסן משנת 1845, ובו השטן מכין מראה המהפכת טוב לרע ויפה למכוער. בהגיעה לשמיים המראה מתנפצת מרוב יופי (כלומר כיעור) וגרגרי זגוגית "מהפכת" חודרים אל אברי בני אדם והופכים אותם רואי שחורות ושונאי בריות. בשבב כזה לוקה קאי, אהובה של ג'רדה, ועל כן קל למלכת השלג לחוטפו אל עולם שכולו חורף, אך גרדה, שאותה חוטפת דווקא מכשפת הקיץ האינסופי, מצליחה, אחרי הרפתקאות אין ספור, להימלט מאחיזתה ולשחררו (בחום בכייה) משיכתו ומן השבבים הקפואים שבעינו ובליבו.

הערב נביא שלושה פרקים מן הסוויטה: **מינאוט, ואלס, ומשחקי חורף (רגטיים)**. בפרק האחרון פתיתי השלג (בעצם התגלמות שבבי הזכוכית מן המראה ה"מהפכת") פוצחים במחול. הפרק מזכיר בתחילתו את הפינאלה של הסינפונייטה של ארוטיניאן, אבל כהבטחת שמו, הפרק זוכה חיש לסינקופציה שלא הייתה מביישת אף את הרגטיימים המפורסמים של סקוט ג'ופלין.

יוסף ברדנשוילי (1948) ציפורים נודדות (כ-18 דקות)

יוסף ברדנשוילי, יליד גיאורגיה, קיבל דוקטורט באקדמיה למוסיקה של טביליסי ב-1976 בטרם החל ליצור, ללמד ולנהל. עד עלייתו ארצה ב-1995 לימד באקדמיה בטביליסי, עמד בראש מוסדות מוסיקה, כיהן כסגן שר התרבות במחוז אג'ארה והפיק פסטיבלים בינלאומיים. כיום הוא נמנה עם סגל בית הספר הגבוה למוסיקה בוכמן־מהטה באוניברסיטה תל אביב והוא מלחין הבית של הקאמרה הישראלית ירושלים. ברדנשוילי הלחין כ-100 יצירות, ובהן ארבע

אופרות, שהאחרונה בהן, "מסע אל תום האלף", הוזמנה על ידי האופרה הישראלית ובוצעה בה לציון 20 שנה לייסודה. עוד הלחין: סימפוניות, קונצ'רטי, מוסיקה קאמרית וקולית, יצירות לכלי סולו, מוסיקה למחול, לבימה ול-40 סרטי קולנוע. מיטב התזמורת בישראל ביצעו את יצירותיו, כולל הפילהרמונית הישראלית בניצוח מהטה. מחוץ לישראל ניצחו גרגיב, הולרונג, מינץ, קחידזה, שמבדל ורבים אחרים על ביצוע יצירותיו באיטליה, אנגליה, ארצות הברית, גרמניה, ספרד, צרפת, קנדה, רוסיה ועוד. ברדנשוילי זכה בלמעלה מתריסר פרסים בגיאורגיה ובישראל.

היצירה "ציפורים נודדות" הוזמנה ב-2010 על ידי התזמורת הגיאורגית של אינגולשטדט שבגרמניה. היא ניסיון לשקף במוסיקה את חיי הנדודים של נגני התזמורת ושל המלחין עצמו, ובעיקר את תהפוכות הנפש, שנדודי החוץ מאלצים אותה לחוות, מתוך התמודדות והסתגלות, התנסות וכישלון. שורשי היצירה בהלכי נפש קודרים שליוו את שנות התמוטטותה של האימפריה הסובייטית והיווצרותה של גיאורגיה העצמאית. באותה עת שררו לצד הקלת-מה ואופטימיות זהירה גם דמגוגיה, היפר-פטריוטיזם ואכזריות. על ידי אמצעי ביטוי מועטים יחסית - מוטיבים פולקלוריים שקטים וחזרתיות הרמונית וריתמית - היצירה נושאת את זעקת הנשמה ואת תנועתה המתמדת. עולמה הצלילי נבדל מזה של יצירות אחרות של ברדנשוילי, בכך שהוא נשמע פשוט ומוכר, בהכילו ציטוטים מן המלודיות שהשתמש בהן יואל אנגל בעבור "הדיבוק" של אנטוניו סקרי. ברדנשוילי אומר: "לציפורים נודדות נדרש קשב פנימי, לגילויים של צלילים אבודים או לא קיימים".

אדוארד מירזויאן (1921-2012) שושאניק (כ-6 דקות)

אדוארד מירזויאן, "אמן ברית המועצות וארמניה" הלך לעולמו בחמישה באוקטובר השנה ונקבר בפנתיאון-פארק קומיטס, לצד קומיטס עצמו, חצ'טוריאן, וויליאם סרויאן ודגולים אחרים. לטקס האזכרה באולם ארם חצ'טוריאן של הפילהרמונית הארמנית, שבה הופיעה הקאמרטה שבועיים לפני כן, נצטרפה למשפחת הנפטר ולתלמידיו, גם הצמרת הרוחנית והפוליטית של הרפובליקה: הנשיא, יושב ראש הפרלמנט והקתוליקוס. בין נושאי הדברים היה המלחין טיגראן מנסוריאן, שקטעים מן הבלט שלו אנו משמיעים הערב. "אדוארד מירזויאן, אמר מנסוריאן, "היה אחרון הענקים של מחדשי המוסיקה בת-המאות של ארמניה. אופטימיות וחוכמה היו תמיד חלק מן המוסיקה של מירזויאן".

כמו רבים מן הארמנים, אדוארד מירזויאן נולד מחוץ לארצו. במקרה שלו "הגלות" הייתה קרובה: מרכז גיאורגיה השכנה, הארץ החולקת עם ארמניה (ועם אזרבייג'אן) את רכסי הרי הקווקז שבין הים הכספי לבין הים שחור. גם אביו היה מלחין והמשפחה הגיעה לירוואן בהיות אדוארד בן שלוש. כמו ארטיוניאן קנה את תלמודו בקונסרבטוריון קומיטס בבירת ארמניה והשלימו בבירת ברית המועצות. שנים ארוכות (1957-1991) כיהן כנשיא איגוד הקומפוזיטורים הארמנים ובמקביל עבד כפרופסור להלחנה בקונסרבטוריון קומיטס ושימש נשיא קרן השלום של ארמניה. יכול יצירותיו אינו גדול אך משובח. כמו עמיתיו החל את דרכו בנתיב הניאו-קלאסי ובהשפעת פרוקופייב, שוסטקוביץ' וברטוק שילב

דרמטיות עזה עם ליריות השאובה מן הפולקלור הארמני. את האפיזודה הלירית "שושניק", על שם הדמות הארמנית הנערצת "סוזנה (שושנה) הקדושה", כתב למען הגרסה הקולנועית של המחזה "כאוס" מאת אלכסנדר שיִרְוֹוֹנְדָדָה, שלייד קברו נטמן מירזויאן לא מכבר.

המעבדים

רובן אלטוניאן (1939) הוא מלחין של יצירות סימפוניות, קאמריות ולמקהלה, נגן וחוקר פולקלור. בשנות השמונים עמד בראש אנסמבל של מוסיקה עממית. היום הוא פרופסור לוויולה וראש מחלקת רביעיות כלי קשת בקונסרבטוריון קומיטס בירוואן.

נובֶר אסלניאן (1943) יליד אתונה, התחנך בירוואן ועלה לישראל (חיפה) ב-1994. הוא משלב בטכניקות הלחנה בנות ימינו אלמנטים פולקלוריים ארמניים וישראליים. מפרי עטו - יצירות סימפוניות וקאמריות, יצירות למקהלה ולכלי נשיפה ומוסיקה תוכניתית. בין השאר - שתי יצירות לזכר רצח העם הארמני ב-1915 ורביעייה לזכר נספי הרעש של 1988 ויצירות לזכר יצחק רבין, יוני נתניהו והלוחמים נגד הטרור. חיבוריו מושמעות בישראל, ארמניה, צפון אמריקה, אירופה ודרום קוריאה.

סרגיי אסלמזיאן (1896-1978) היה צ'לן ומלחין ארמני-סובייטי, בעל תואר אמן הרפובליקה הסובייטית ארמניה ופרופסור בקונסרבטוריון הלאומי במוסקווה. הוא היה בין מייסדי "רביעיית קומיטס" וחבר בה בשנים 1925-1968 ובמסגרת זו חיבר גרסאות לרביעייה לרבות מיצירותיו של קומיטס.

השירים מאוסף קומיטס ובעיבוד רוֹבֵן אלטוניאן, אלא אם צוין אחרת

שירי המחצית הראשונה של הקונצרט
(כ-15 דקות)

טַנְבִיר טוֹן - הוּי, זֶר*

הוּי, זֶר!
רוח, אל תשוב מבעד לדלת,
שמא תזעזע את מיטות ה"קטנים".
אתה ישן, אתה מתוק בשנתך.
אבוא ואשק את פניך האדומות.

*אולי עתיקות השיר (המאה החמישית)
מסבירה את אי ההדירות בין שלוש השורות
והתחלפות הנמען.

קָלָה, קָלָה - צַעְדִי, צַעְדִי

צַעְדִי, צַעְדִי, צַעְדִי, צַעְדִי, צַעְדִי, צַעְדִי
שנינותך המופלאה אהובה עליי!
הוּי, שְׁלִי מֵאוֹהֵב, הוּי, שְׁלִי פְצוּע,
הוּי שְׁלִי מֵלֹא-צַעַר, שְׁלִי יֵקֵר!

שׁוֹגֵר ג'אן - שׁוֹגֵר הִיקְרָה

לא יורד שלג, אף כי מעונן,
שׁוֹגֵר ג'אן*,
החושך לא מן ההר בא לכאן,
שׁוֹגֵר ג'אן,
קלות את פוסעת, יפה מתנועעת,
שׁוֹגֵר ג'אן,
בְּשֵׁלֵג מֵלֵאִים מְעֵי הענן,
שׁוֹגֵר ג'אן.

*שׁוֹגֵר הוא שם נערה. שׁוֹגֵר ג'אן = שׁוֹגֵר יֵקֵרתי

סוֹרְבֵּ אֶס טֶר - אתה האדון הקדוש*

אדון קדוש, אדוני חילות,
מעונך בשמי הרקיעים.
קדושיך לך שבח אומרים.
חילות השמים, שרפים וכרובים,
כל יום תמיד את שמך מברכים.
אנו, כוהניך וצאן מרעיתך,
כורעים וקדים לפני גדולתך.

*מזמור על תחיית המתים
מאת מחבר ימי-ביניים בלתי ידוע.
נוהגים לשיר אותו בכנסייה,
בתפילת הערב בשבת.
העיבוד מאת נובאר אסלניאן.

לֹזְרִיק - שְׁלִי

יצאתי לשדות ותפשתי לי שְׁלִי,
במרעה ראיתי מראה חביב:
נערה כולה תום, כתפוח אדום.
שְׁלִי, הָאֲדָמָתְךָ את אבני האביב.

מֵאֵרוּ אַ קֵיינָה - מארו עומדת

מֵאֵרוּ עומדת לפני גן וצופה;
רימון מְגֵנְדֶזְק* בצמתה היפה.
ראשה שמוט, ידה כפופה,
ליבה הקט מלא אהבה.

על חזה ורדים, צער בליבה,
העולם מלא רכילות ודיבה.
הוורדים פורחים, עיניה דומעות;
ליבה דואב בשל רשעות הבריות.

*Gandzak היא עיר בעלת חשיבות היסטורית-
תרבותית באזור הקרוי בארמנית Artsakh.
היום העיר קרויה Ganja והיא השנייה בגודלה
באזורבייג'ן, בלב זירת הסכסוך שבגורנוקר באך.

אֹזְרוֹר - יֵשֶׁן!

(שיר ערש)

אתה יפה וחסר כל פגם,
מה אֶתְנֶנֶךָ, חסר כל פגם?
יֵשֶׁן!

אורידי הלבנה, אֶבִיאָנָה לך,
כוכביה, כמוֹתך, חסרי כל פגם!
יֵשֶׁן!

אתה יפה וחסר כל פגם,
כל איבריך חסרי כל פגם.

יֵשֶׁן!
ובכל זאת, הִנֵּה, נמצא בך פגם:
אתה ער כל הלילה, לעולם אינך נם!
יֵשֶׁן!!!

מוֹקָטֶס שׁוֹקָן - השוק של מוק*

השוק של מוק גדול ורחב,
שני בחורים מהלכים בין שביליו.
אחד משופם, לאחר פני תינוק,
ימינה ושמאל סובבים הם בְּמוֹק.
האחד בעל בית, לאחר אין פרוטה,
ואני אחרי זה מאוד להוטה.

*מאוסף הייריק מורדיאן (1905-1999),
פרופסור להיסטוריה, אספן שירים וזמר.
העיבוד של אלטוניאן.

אַקְנָה פֶּר - הקציר של מחוז אגן* (שיר חתונה)

רימוני אַתָּה, תפוחי אַתָּה,
אַתָּה כרמי ואַתָּה קצירי,
נשיקה אחת מפין גם באלף לא אחליף,
אין לי מלבדך אחרת, יחידה אַתָּה, אוצרי.

בואי נא אל גינתי,
כלתי, קטנטנתי,
שם אֶכּוֹף, אקטוף לך ורד,
אַתָּה תוכלי לקטוף שם תרד.

*אַקָן - או בדיאלקטים אחרים - אַגָן
הוא מחוז שופע שירי עם בארמניה ההיסטורית.
היום - בטורקיה.

חִנְקֵי דְזָאָר - עץ לבונה

יש עץ לבונה בחצר ביתי.
יש עץ לבונה בחצר ביתי,
נושא הוא פירות, קטנתי, יפתי,
נושא הוא פירות, קטנתי, יפתי,
יש עץ לבונה בחצר ביתי.
על עץ הלבונה עפרוני קטן.
יעוף וישוב, יעוף וישוב,
עד תִּיעֶף יפתי ותישן.

נֹר צְגִיק - פרת חדש*

היום ציץ חדש עלה וצמח
מקבר עלה, בקע ופָּרַח.
תחיית המתים הופיעה, שָׁמַח!
אורו של משיח הגיח, שמח!
מבין צללי החושך גח, שָׁמַח!

*מזמור כנסייתי מאת נְרֶסֶס שְׁנוֹרְהֵלִי -
קתוליקוס מן המאה השתיים עשרה -
בעיבוד אלטוניאן.

צִינֶר אֶס קֶרְנֶל מִי - אתה כעץ דולב

אתה כעץ דולב, אל נא תכרע.
מחצרנו אל תרחק מאוד.
שער גֶּנֶךְ פתוח לרווחה,
עיניי מלאות דמעות.

זִנְצִ'רְלִי לוֹסוֹ מִיר - אם האור הנשגב*

אהלל את אדוננו בפי
וְתִגַּל נפשי עם משיחי.
אם האור שאין לו תיאור,
שכינת הבן שאין לו ראשית -
נהללה בברכתנו.
אם ההתגלמות הטמירה
והיכל התגשמות המשיח -
נהללה בברכתנו.
הללו את האב, את הבן ואת רוח הקודש,
מעתה ועד עולם ולעולמי עולמים. אמן.
אם הישועה שנשאה ברחמה את האלה,
שהוא נשגב מנשיאָה -
נהללה ונברכה.

*מזמור תהילה של מוֹבְסֶס חוֹרְנַאטְסִי - היסטוריון
מן המאה החמישית - בעיבוד אלטוניאן.

שירי המחצית השנייה של הקונצרט (כ-15 דקות)

אַלְגִּיז*

יש עננים על הר אֶלְגִּיז,
אחי חבש את סוסו באוכף,
אמי היקרה, אמי היקרה.
אחי חבש את סוסו באוכף.
לפני ביתה של אהובתי רכב,
אמי היקרה, אמי היקרה.

*Alagyaz הוא שמו העממי של הר Aragats,
הגבוה ביותר (4090 מ') ברפובליקה הארמנית.

Between Ararat and the Caucasus

SEASON
29 2012
2013

Aram Gharabekian
conductor (Armenia-USA)
Anna Mayilyan
mezzo soprano (Armenia)

- **Komitas (1869-1935)**
Tnavir Tun (Thou Stranger) A capella
- **Alexander Arutiunian (1920-2012)**
Sinfonietta
- **Tigran Mansourian (1939)**
Three movements from the Ballet "Snow Maiden":
Minuet (moderato grazioso); Waltz (andante);
Winter Games - Ragtime (vivo energetico)
- **Komitas/Khorenatsi**
A collection of songs arranged by Ruben Altunian
- **Mediaeval Anon.**
Hymn arranged by Noubar Aslanian
Intermission
- **Joseph Bardanashvili (1948)**
Migrating Birds
- **Komitas** Four Armenian Miniatures arranged by
Sergei Aslamazian:
Cloudy Sky (Allegro); Spring (Lento);
My Scarlet Scarf (Allegretto);
Dance of Vagharshapat (Echmiadzin)
(Allegro con Fuoco)
- **Edvard Mirzoian (1921-2012)** Shushanik
- **Komitas/Shnorhali/Muradian**
A collection of songs arranged
by Ruben Altunian

Karmiel / Performing Arts Center
Sunday, November 11 2012 at 20:30

Haifa / Rappaport Hall
Monday, November 12 2012 at 20:00

Jerusalem / Henry Crown Hall
Tuesday, November 13 2012 at 20:00

Tel Aviv / Tel Aviv Museum of Art
Saturday, November 17 2012 at 20:00

**"Composer Edvard Mirzoian
passed away on October
5. Armenia lost two of its
musical pillars, Arutiunian
and Mirzoian, in 2012. I
personally was very close to
both and 'Between Ararat and
the Caucasus' will poignantly
pay tribute to these giants of
Armenian music!"**
Aram Gharabekian

Program Notes: Benny Hendel
Design: Hagit Maimon

In Cooperation with
the International
Oud Festival

The Israel Camerata Jerusalem

Music Director and Founder: **Avner Biron**

Composer in Residence: **Josef Bardanashvili**

The musicians

*principal player **assistant principal

1st Violin

Arnold Kobiliansky*
Natalie Sher*
Carmela Leiman**
Michael Boyaner
Pavel Galaganov
Sophia Kirsanova
Roman Yusupov

2nd Violin

Étienne Meneri*
Eduard Reznik**
Michael Kontsevich
Zina Levin
Keren Lipker

Viola

Michael Plaskov*
Doron Alperin
Boris Rimmer
Andrei Shapelnikov
Michael Yavker

Cello

Yefim Eisenstadt*
Marina Katz*
Zvi Orleansky*
Alexander Sinelnikov**

Bass

Dmitri Rozenzweig*
Genadi Litvin

Flute

Esti Rofé*

Oboe

Muki Zohar*
Ori Meiraz

Bassoon

Mauricio Paez*
Kristijonas Grigas

French Horn

Alon Reuven*
Adrian Aroyo Solis

Trumpet

Marat Gurevich

Guest musicians: Karen Phenpimon-Zehavi, percussion

Board of Directors and Members of Association

*Member of the board

Prof. Ruth Arnon*, Chairman
Jacob Aizner*
Dr. Hanan Alon
Shimshon Arad

Avner Barel*
Prof. Avi Ben Basat
Robert Drake
Izaak Elron*

Eli Eyal
Prof. Menachem Fisch*
Hedva Foguel*
Prof. Benny Geiger*

Yair Green*
Prof. Moshe Hadani*
Prof. Uri Karshon
David Kindler*

Nissim Levy
Gabi Rosenberg*
Baruch Shalev*
Moshe Vidman*
Sara Zelkind

Administration

General Manager: Ben-Zion Shira
Administrative Manager: Michael Kontsevich
Producer: Abigail Sandler

Marketing Managers:
Tamar Umansky (on leave), Ittai Shickman
Sales: Dagan Feder

Secretary: Claire Yinon
Stage Manager: Valery Aksyonov
Legal Advisor: Adv. Ami Folman
Accountant: Sarit Yitshaki

Office: 13 HaHagana St. (HaGiv'a HaTsarfatit) Jerusalem | Tel: +972-2-5020503 Fax: +972-2-5020504

Internet: www.jcamerata.com | Email: info@jcamerata.com

The Orchestra is supported by: The Ministry of Culture and Sport | The Municipality of Jerusalem
The Marc Rich Foundation | and by the generous support of various donors.

SEASON **29** 2012
2013

THE ISRAEL CAMERATA JERUSALEM
MUSIC DIRECTOR: AVNER BIRON

**BETWEEN ARARAT
AND THE CAUCASUS**